

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 5. oktobra 2023 - Leto XXXIII, št. 40



stran 2

POKAZALI SMO, DA SMO MOČNI, VITALNI IN ŽELIMO OSTATI SLOVENCI



REGINA LABRITZ - NOVA UČITELJICA...
stran 4



PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ
stran 9



TAM GOR NA VISKOM KAMLI ...
stran 10

POKAZALI SMO, DA SMO MOČNI, VITALNI IN ŽELIMO OSTATI SLOVENC

To so bile besede, ki jih je izrekel predsednik Državne slovenske samouprave (DSS) Karel Holecz, potem ko je izvedel za rezultate popisa prebivalstva, ki je potekal lani jeseni. Centralni statistični urad je podatke objavil minuli torek, 26. septembra.

Slovenska skupnost na Madžarskem je težko čakala na rezultat, ki se nanaša na število prebivalcev, ki so se ob popisu izrazili za Slovence.

»Trepotali so mi roke, ko sem ob napovedani objavi podatkov brskal po internetni strani statističnega urada. Narodnosti so bile navedene po abecednem vrstnem redu in že ko sem bil pri Slovakih, mi je srce hitreje utripalo. Vseeno je, kaj čutiš in kakšno upanje imaš, a šteje končni rezultat,« nam je zaupal predsednik, ki je bil zmeraj optimističen. Večkrat je izjavil, celo stavil, da bo število Slovencev doseglo štiri tisoč. Le malo je zmanjkalo, da bi imel prav. Bil je evforičen občutek, ko je zagledal število 3965.

»Imel sem upanje do zadnjega, računal sem na uspeh. Osebnost sem zelo vesel, da smo to dosegli. Za tretjino več nas je kot pri zadnjem popisu leta 2011, ko se je za Slovence opredelilo 2820 ljudi. To smo presegli, na tem smo delali. Vedeli pa smo, da brez kampanje ne bi dosegli te številke,« je še povedal. Državna slovenska samouprava si je skupaj z Zvezo Slovencev na Madžarskem, njeno predsednico Andreo Kovacs in sodelavci ter zagovornico Slovencev v madžarskem parlamentu Eriko Köleš Kiss pred popisom prizadevala z različnimi aktivnostmi vzbuditi narodno zavest pripadnikov slovenske skupnosti. Pred dvema letoma so med drugim ustvarili stran na Facebooku Slovenec sem-Szlovén vagyok. Pred popisom lani jeseni pa so objavili še film z istim naslovom, da bi dosegli čim več ljudi. »S tem smo malo vplivali

na njihovo dušo, naj ne pozabijo svojih korenin,« je dejal predsednik Holecz in dodal, »da smo lahko zadovoljni, ker nas je več za 1200«. Prepričan je, da je bilo to doseženo s skupno močjo dveh krovnih organizacij in slovenske zagovornice.



Forumi pod geslom Slovenec sem - Szlovén vagyok pred popisom prebivalstva lani jeseni. V soorganizaciji Kabineta zagovornice Slovencev, Zveze Slovencev na Madžarskem in Državne slovenske samouprave so potekala srečanja s Slovenci, ki živijo izven Porabja. Ob tej priložnosti so spregovorili o pomenu popisa prebivalstva na Madžarskem. Erika Köles Kiss, parlamentarna zagovornica slovenske narodnosti na Madžarskem, Andrea Kovacs, predsednica Zveze Slovencev na Madžarskem, Karel Holecz, predsednik Državne slovenske samouprave so spodbujali Slovence, da se na popisu opredelijo za Slovence. Dogodek je podprl tudi Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

»Sodelovali so vse ustanove, narodnostne samouprave, društva, skupine itn., v prvi vrsti pa smo lahko hvaležni posameznikom, ki so se opredelili za Slovence. Prav vsak je bil pomemben in sem zelo vesel, da smo se držali skupaj in dosegli to lepo število. Moramo vedeti, da je poleg nas na ta uspeh vplivalo tudi to, da tako matična država Slovenija kot Madžarska zelo podpirata Slovence, ki živimo na Madžarskem, ne samo finančno, ampak tudi moralno. Omeniti moram še slovenski generalni konzulat v Monoštru, ki je tudi veliko prispeval k uspehu. Nekdanja generalna konzulka Metka Lainšček je zelo motivirala ljudi, naj ne pozabijo, da so Slovenci in aktivno delajo še naprej na kulturnem, šol-

skem in gospodarskem področju. Tudi sedanja konzulka Dubravka Šekoranja se zelo trudi in nam je pripravljena pomagati na vseh področjih. Imamo cilje, načrte in če tako delamo naprej, lahko imamo upanje, da bomo Slovenci na

prepričana zagovornica.

Po njenem mnenju bi lahko bila ta številka še večja, z nadaljnjim uspešnim sodelovanjem in delom bi lahko postali še močnejši in to dokazali tudi ob naslednjem popisu. Predsednica Zveze Slovencev

nas bo več kot leta 2011. Upala sem, da bomo dosegli številko 3000, nisem pa mislila, da bo ta skoraj 4000,« je bila iskrena predsednica. Opozorila pa je, da se delo s tem ne more končati. »Iz podatkov je razvidno, da smo dobili podeželje, in ne samo Porabje, ampak tudi posameznike, ki so se nekoč odselili iz domačega kraja v druga naselja po državi. Naša naloga mora biti, da bomo tudi njih vključili v naše delo. Zahvaliti se moramo vsem, ki so bili toliko pogumni, da so se identificirali za Slovence. Prepričana sem, da živimo v času, ko smo lahko ponosni na svoje korenine - in vsi tisti, ki so izrazili svojo pripadnost slovenski skupnosti, dejansko lahko rečemo, da so ponosni Slovenci, ki živijo na Madžarskem. Vsem hvala lepa za pogum, za držo, saj je - kljub temu, da rubrike, ki se nanaša na narodno pripadnost, ni bilo treba izpolniti - teh 3965 ljudi je to vseeno storilo.«

Kot rezultat uspešnega dela se šteje, da se je v Čretniku za Slovence opredelilo 40 občanov, v Reniku pa 32. Tako bo možno tudi v teh dveh naseljih ustanoviti slovensko narodnostno samoupravo. (Slika na 1. strani: Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss, predsednik DSS Karel Holecz in predsednica ZSM Andrea Kovacs z doseženim rezultatom.)

nm

na Madžarskem Andrea Kovacs je priznala, da ni pričakovala tako visoke številke. »Podatki so izredno razveseljivi, moram pa priznati, da jaz nisem bila tako optimistična kot moj kolega Karel. Verjela sem, da

Podatki po naseljih

Monošter	634
Gornji Senik	335
Števanovci	225
Sakalovci	156
Dolnji Senik	83
Verica-Ritkarovci	55
Andovci	38
Sombotel in okolica	127
Budimpešta	480
Mosonmagyaróvár in okolica	86
Čretnik	40
Renik	32
Rábagyarmat	10
Gasztony	8

Število pripadnikov slovenske narodnosti

Arhivi – zakladnice spomina

Arhivarji se radi pohvalijo, da hranijo spomin svojega naroda. Z drugimi besedami bi lahko rekli, da so arhivi zakladnice spomina. Prav ta izraz je tudi v naslovu potujoče razstave, ki je nastala leta 2015 in je do sedaj gostovala v vseh večjih slovenskih mestih, nato pa še na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Makedoniji, Srbiji ter Romuniji. 26. septembra so razstavo s 140 reprodukcijami dokumentov na 25 panojih odprli tudi v osrednjem prostoru Arhiva Železne županije v Sombotelu. Šlo je za skupno slovensko-madžarsko prireditve, ki so jo z lepim dvoglasnim petjem ljudskih pesmi obogatili člani porabske skupine Veseli kvintet.

Uvodoma je direktor železnožupanijskega arhiva dr. Miklós Melega opozoril, da je – čeprav v sombotelski ustanovi postavijo najmanj eno razstavo letno – tokratna zaradi večdesetletnega sodelovanja med slovenskimi in madžarskimi arhivarji nekaj posebnega.

Pozdrav monoštrske slovenske generalne konzulke Dubravke Šekoranja je prenesla njena sodelavka Brigitta Soós in izpostavila pomen sodelovanja med sorodnimi ustanovami. »Skupni evropski prostor in sodobna informacijska tehnologija nam omogočata, da se lahko medsebojno bolje spoznamo, vključno s spoznavanjem preteklosti in naše dediščine, ki jo z veliko skrbnostjo ohranjajo arhivske institucije, tako za nas kot tudi za prihodnje generacije,« je misli slovenske diplomatke tolmačila njena sodelavka.

Podpredsednik skupščine Železne županije dr. Bálint Kondora je izpostavil koristnost evropskih programov interreg, katerih osrednji motor naj bi bila prav županijska samouprava. Spodbujal je arhivarje z obeh strani

meje, naj razmišljajo skupaj in izkoristijo razpisne možnosti za podporo raziskovalni dejavnosti.

Dogodka sta se udeležila tudi voditelja osrednjih arhivskih



Štirje porabski ljudski pevci Veselega kvinteta so na odprtju razstave zapeli pred posterji z najdragocenejšimi zakladi slovenskih arhivov.

ustanov v Sloveniji in na Madžarskem. V nagovoru je generalni direktor Madžarskega narodnega arhiva v Budimpešti dr. Csaba Szabó opozoril, da letos praznujemo tristoletnico ustanovitve prvega javnega arhiva na Madžarskem, ki je bil med prvimi v Evropi. »Kar ni ohranjeno v arhivu, skorajda niti ne obstaja,« je poudaril višji arhivar, nato pa gostujočo razstavo označil kot odlično. Izpostavil je dokumenta, povezana z Madžarsko, to sta mrliška matična knjiga prekmurske župnije Črenšovci v madžarsščini s konca 19. stoletja in pismo izseljenca iz Lončarovcev, ki ga je v prekmurskem narečju, toda z madžarskim črkopisom, v letu 1904 napisal iz Bremna. Potujočo arhivsko razstavo, ki ob slovenskih spremnih besedilih prinaša kratke opise dokumentov tudi v angleščini, je iz strokovnega vidika predstavil v. d. direktorja Arhiva Republike Slovenije dr. Andrej Nared. »Izjemno bogastvo slovenskih arhivov sega od srednjeveških pergamentnih listin in rokopisnih kodeksov do spisovnega gradiva upravne in sodne narave, katastrskega

in zemljiškoknjižnega gradiva, načrtov, kart, fotografij, filmov, vse do digitalnih zapisov na najmodernejših medijih. Z razstavnim projektom Arhivi – zakladnice

spomina smo slovenski arhivi z več kot 75 kilometrov arhivskih polic pripravili izbor, ki poleg vizualne privlačnosti pisne kulturne dediščine



Podpredsednik skupščine Železne županije dr. Bálint Kondora, v. d. direktorja Arhiva Republike Slovenije dr. Andrej Nared, generalni direktor Madžarskega narodnega arhiva dr. Csaba Szabó, sodelavka slovenskega generalnega konzulata Brigitta Soós in direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor mag. Nina Gostenčnik so opozorili na velik pomen čezmejnega sodelovanja med arhivi.

razodeva tudi ljudi različnih slojev, njihovo okolje in čas, hotenja, načrte, njihovo delo in dosežke,« smo slišali od vodje osrednje slovenske arhivske ustanove, ki je še poudaril, da so pri največjem razstavnem projektu moči združili vsi slovenski državni in cerkveni arhivi.

Osrednji del projekta je bila pregledna razstava sloven-

ske arhivske dediščine, ki je bila s 170 originalnimi eksponati in 200 digitalnimi reprodukcijami na ogled v ljubljanskem Narodnem muzeju Slovenije spomladi 2015. Pripravljeni sta bili tudi virtualna spletna predstavitev in obsežna monografija, slednjo so si lahko ogledali tudi udeleženci otvoritvenega dogodka v Sombotelu.

»Z veseljem gostimo to razstavo v svoji ustanovi, saj negujemo s slovenskimi kolegi, predvsem iz Prekmurja, odlične strokovne in znanstvene odnose,« nam je po prireditvi dejal gostitelj Miklós Melega. »V preteklih desetletjih so bili izjemnega pomena naši skupni mladinski mednarodni arhivski raziskovalni tabori, vzorno smo sodelovali pri urejanju berila Viri za zgodovino Prekmurja. Naj še izpostavim inter-

disciplinarno spletno stran e-dokumenta pannonica, ki smo jo skupaj postavili prek projekta interreg. Kar se pa tiče raziskovalcev iz tujine v našem arhivu, najpogosteje gostimo prav znanstvenike iz Slovenije.«

S povedanim se je strinjal tudi generalni direktor osrednje budimpeštanske arhivske ustanove Csaba Szabó:

»Zgodovinska znanost je sposobna, da se dvigne nad morebitne zamere in težave. Podobne razstave imajo namen pokazati, kako so lahko naši narodi dolga stoletja bivali v sožitju. Predstaviti, kaj smo se naučili, kaj smo dobili od drug drugega in kako smo reševali medsebojne spore.« Direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor mag. Nina Gostenčnik je prav tako izpostavila dolgoletno sodelovanje z arhivoma v Sombotelu in Zalaegerszegu, obenem pa napovedala odprtje nove arhivske enote v Murški Soboti. Tam naj bi hranili vse gradivo, povezano s Prekmurjem, tudi tisto v madžarskem jeziku, in naj bi bilo na voljo raziskovalcem z obeh strani meje.

Med razstavljenimi dokumenti, ki so nastali v razponu od 9. do 20. stoletja, najdemo najstarejšo originalno listino v slovenskih arhivih, darovnico tržaškega škofa Heriberta na pergamentu iz leta 1082, pa tudi listino o razmejitvi dveh gospostev iz leta 1668, na kateri je kar 19 pečatov. Najstarejše slovensko besedilo, ki ga hranijo slovenski arhivi, je načrt za pridigo v slovenščini iz leta 1450, na ogled pa je tudi zapisnik čarovniškega procesa v Ribnici v letu 1701, ko so čarovništva obtožili sedem žensk. Iz nekoliko novejših časov izvirata načrt borovniškega viadukta iz sredine 19. stoletja ter poročilo republiške volilne komisije o izidu glasovanja na plebiscitu o neodvisnosti 23. decembra 1990.

Postavitev in otvoritev razstave Arhivi – zakladnice spomina sta podprli sombotelska slovenska samouprava in Zveza Slovencev na Madžarskem. Dragocenosti iz slovenske preteklosti bodo v Arhivu Železne županije na ogled do 27. oktobra.

-dm-

PREKMURJE

Dnevi evropske kulturne dediščine

Čiglij je bilau zadnji konec kedna v meseci septembri bole lagvo vreme, so v Böltincaj v soboto, 23. septembra, uradno gorodprli 33. Dneve evropske kulturne dediščine (DEKD) in 11. Teden kulturne dediščine 2023.

Na otvoritvi so spregučali državni sekretar na ministrstvu za kulturo Matevž Čelik Vidmar, domanji župan Marko Virag in generalni direktor zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije Jernej Hudolin. Po rečaj Hudolina dé za projekta, steriva združujeta dosta dogodkov, skupnih akcij in dobrih praks. Tema letošnjih slovenskih DEKD je Redka in dragocena znanja, spretnosti in poklici. Po cejli Sloveniji, in neka tüdi v zamejstvi, do do 10. oktobra pripravili 400 različnih dogodkov, s sterimi do obiskovalcom dali priliko, ka spoznajo dediščino, brezplačno gorziščejo muzeje, galerije in tüdi menje znane in že pozablene kulturne spomenike.

Pomurski muzej Murska Sobota in Krajevna skupnost Beltinci sta pripravila odprtje »stare vage« pri böltinskem cintori. Predstavniki Zavoda za varstvo kulturne dediščine so obiskovalce vodili po cerkvi in predstavili restavratorske posege. Den odprejti dveri je mela Slavičova kovačnica, predstavili so tüdi ledenico v böltinskem parki. Društvo Pomelaj je prikazalo pletenje izdelkov iz kukorčnoga ličja, predstavo pa se je tüdi pozvačin, steri je od letos zapisani v register nesnovne kulturne dediščine. KUD Melinci je prikazalo, ka se leko sküja iz prose, not pa sta se pokazala tüdi sodarstvo Anton Küzma iz Gančan pa Hiša gibanice iz Renkovec. Društvo starodobnikov in ljubiteljev starih koles Dimek je na ogled postavilo stare picikline, Društvo upokojencev Beltinci pa stare rokodelske dejavnosti in leko biške naštevala.

Silva Eöry

REGINA LABRITZ – NOVA UČITELJICA SLOVENSKEGA JEZIKA NA MONOŠTRSKI GIMNAZIJI

Na začetku šolskega leta 2022/2023 so na monoštrski gimnaziji dobili novo učiteljico slovenskega jezika. Po odhodu Norberta Gerencserja ja namreč poučevanje prevzela Regina Labritz z Gornjega Senika. *Kako so minili prvi tedni na šoli?*

»Prvih nekaj dni je bilo kar težko, toda zdaj je že boljše. Skupno poučujem 15 učenec, seveda v različnih razredih.«

Med temi učenci je tudi vaš brat Máté. Kako je poučevati njega?

»Malce težko, ampak bo šlo. On zdaj obiskuje 12. razred, se pravi, da bo v letošnjem šolskem letu končal šolanje na gimnaziji.«

Zadnja leta ste kot študentka veliko časa preživel v Sombotelu, zdaj pa ste spet bolj doma na Gornjem Seniku?



Regina Labritz

»Da, predavanja imam namreč samo ob ponedeljkih, pa še to v glavnem na daljavo.« *Kako daleč pa ste zdaj s študijem?*

»Sem v šestem letniku, tako da računam, da bom počasi diplomirala. Poleg slovenskega jezika študiram še matematiko.«

Kako to, da ste poleg slovenskega jezika izbrali

ravno matematiko?

»Ko sem obiskovala gimnazijo, me je tudi matematika zelo zanimala, zato sem jo izbrala poleg slovenščine.« *Kakšno je bilo vaše štu-*

»Da.«

In kateri pevec, pevka ali skupina vam je najbolj pri srcu?

»Letos smo bili na koncertu Tanje Žagar. Sicer pa veliko

ve. Hodimo tudi navijati za našo nogometno ekipo, ki večkrat igra tekme tudi v Sloveniji.«

Kmalu boste torej končali šolanje na Pedagoški



Pouk slovenskega jezika v 7. razredu

dentko življenje takrat, ko ste večino časa prežive- li v Sombotelu?

»Hodimo na zabave, tudi v Slovenijo. Všeč so mi še Modrijani, ki so lani nastopili tudi pri nas v Porabju, na Verici.«

Zdaj torej veliko časa preživite doma, na Gornjem Seniku. Kakšno je kaj družabno življenje mladih?

»Radi se družimo, tudi ko so kakšni programi ali priredit-

fakulteti v Sombotelu. Kakšne so vaše želje, načrti za prihodnost. Boste še naprej poučevali na monoštrski gimnaziji?

»Tega še ne vem, vsekakor je moja želja, da ostanem tu. Seveda pa moram najprej diplomirati.«

Silva Eöry

»Zelo živahno in po svoje tudi mirno. Veliko se je bilo treba tudi učiti.«

Kako poleg znanja, ki ste ga dobili v šoli oziroma na predavanjih, še izpopolnjujete svoje znanje slovenskega jezika?

»Največkrat tako, da poslušam slovenske radijske postaje.«

Imate radi slovensko glasbo?



www.radiomonoster.com

PISALI SMO PRED 30. LETI

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Šparanje z energij

Leko, ka je še lejpo vremen pa je toplo, depa pomalek de nalagati trbelo, pa tau je gnesden fejst drago delo. Prvin je tō nej bilau falo, depa od tistoga mau, ka so se cejne od energije tak fejst zdignile, se lüstvo že naprej boji od zime. Po vasaj še nikak preživemo, sploy pa tam, gde z drvami nalagamo, depa varašanci, steri s plinom kūrijo, njim je že nej vseedno, kak globko trbej v žepko segniti. Ranč tak se mantrajo inštitucije, fabrike pa občine tō, bola so vekše, bola več njim košta, bola morajo šparati. Tak je tau v Somboteli tō, gde so za tau ogrevalno sezono 28 točk vküppostavili, kak do šparali z ogrevanjem. Tak vōgleda, ka tau leto zato nede tak sigurno, kak je lani bilau, zato ka te so 74 točk meli, vejn zato, ka te so cejne od plina pa elektrike 50 % višise bile. Če ta tendenca tak ostane, te kleta že vejn edna točka ne ostane s tauga šparanja. Tau šparanje že nede tak »bolelo«, pravijo prejdnji, letos kinodvorana Savaria cejlo zimau odprejta baude, nej tak kak lani, gda so go zaprli. V knjižnici nede trbelo v kaputi seiti, odprejta de dvorana Bartók, ranč tak gledališče tō. Šparalo de se s tejm, ka v Somboteli nede vse tak razsvetlono, kak je gnauksvejta bilau, depa več de vōposvetlono kak lani. Tau se pravi, ka vse cerkve do v svejklosti pa pūšpekova palača ranč tak. Temperatura na delovni mejstaj ne sme biti več kak 20 stopinj. Občina pa uradi duže ne smejo biti odprejti, kak do 18. vōre, vsakša inštitucija djenau ma določeno, gde kelko stopinj mora biti, kak leko vōdavajo zidine pa prostore. Zvün tauga še dosta vse predpisov geste, najbola za inštitucije, za šaule pa za urade, za vse tiste, ka se pod občino držijo.

Karči Holec

V 20. številki časopisa Porabje, stera je vōprišla 7. oktobra 1993, je Ernest Ružič piso o konferenci o manjšinaj in lokalni samoupravi, stera je bila v Szentendreji: »To je bila prva politična in strokovna razprava o julija sprejetem Zakonu o narodnih in etničnih skupinah. Razprava je pokazala, da prinaša zakon o manjšinah, kot so gausi na kratko imenovali, vrsto nejasnosti, s katerimi niso računali niti predlagatelji niti trinajst manjšin, kolikor jih je uradno v državi ta čas. Ker so predlagatelji, se pravi vlada in parlament, ki je zakon sprejel, ob domačih manjšinah mislili tudi na Madžare v sosednjih državah, je morda zagadelj v zakonu še več nejasnosti, kot bi jih bilo sicer. Dobro pa je, da zakon ne bo začel veljati 90 dni po objavi, kot je to običaj, marveč šele po volitvah v lokalno samoupravo. Te volitve pa ne bodo pred jesenjo prihodnjega leta. In če ostanemo še pri nekoliko bolj splošnih, toda izjemno pomembnih zadevah, tedaj kaže opozoriti, da z zakonom ni izpolnjena obljuba, ki so jo domači in mednarodni javnosti dajali politiki, in sicer, da bodo imele manjšine zagotovljeno zastopstvo v parlamentu. Zastopstvo v parlamentu zakon omogoča, a le številčno močnejšim manjšinam oziroma nekako tako, da ima možnosti za svojega poslanca od trinajstih le pet manjšin. Najbolj bodo prikrajšane številčno tako majhne manjšine, kot so Porabski Slovenci. Nekoliko pozornejši bralci se bodo morda spomnili, da je na novinarski konferenci v Ljubljani predsednik madžarskega parlamenta dr. György Szabad novinarju slovenske televizije izrecno zagotovil, da bodo sprejeli tak zakon, ki bo vsem manjšinam zagotavljal zastopstvo v parlamentu. Morda bo priložnost ob sedanjem obisku predsednika državnega zbora magistra Hermana Rigelnika pri György Szabadu, da dobimo odgovor, zakaj obljuba ni bila izpolnjena. Res pa je tudi, da zgolj zastopstvo v parlamentu, kjer je skoraj 400 poslancev, še ni vse, ampak bi morali imeti manjšinski poslanci pravico veta tedaj, ko bi sprejemali za manjšine pomembne zaključke, s katerimi ne bi soglašali. Kot, denimo, je v državnem zboru slovenskega parlamenta. Kot rečeno, so o manjšinskem zakonu in manjšinskih vprašanjih govorili politiki, predstavniki manjšin in strokovnjaki. Med prvimi je z vsebinsko zanimivo razpravo sodeloval v delu konference Gábor Fodor, vodilni predstavnik Mladih demokratov in predsednik parlamentarnega odbora za človekove pravice. Po njegovem je ures-

ničevanje zakona nadvse pomembno za manjšine; menil je tudi, da bo zakon koristen za manjšine, hkrati pa je odmeven tudi v Evropi. Če so prvi dan prevladovala splošnejša vprašanja, je bil drugi dan v znamenju konkretnih tem. Začeli so s šolstvom, nadaljevali z uporabo materinščine v javnem življenju in sklenili ta del razprave z vlogo, zlasti lokalnih medijev. Skupni imenovalec vseh razprav teh treh tematskih sklopov je bil, da manjšine s sedanjimi razmerami niso zadovoljne, ne vidijo pa povsem tudi zagotovila, da jih bo manjšinski zakon popravil oziroma spremenil. Za vse manjšine je še kako aktualno vpraša-



nje, ali bodo lokalne samouprave lahko financirale vse programe, ki jih bodo imele manjšine; več nejasnosti je, kakšna bo organiziranost manjšin in še marsikaj. Zlasti kar se tiče organiziranosti, bodo zopet na slabšem številčno majhne narodnosti, ki bodo po novem še bolj razdrobljene, kot so zdaj. Zato se zavzemajo za povezanost in skupno organizacijo, ki bo uspešneje zastopala manjšinske interese, kot če bi se teh nalog lotevala vsaka samouprava posebej. Kako bo v Porabju, seveda še ni znano, na vsak način pa bodo morali imeti Porabski Slovenci enotno organizacijo, ki bo predstavljala njihove probleme tako v domačem, kot širšem prostoru, denimo v stikih s Slovenijo.

V rubriki Naše vesnice je Karči Holec etak piso o Verici in Ritkarovcaj: »Če od Verice gučimo, te se k tauma vcuj držijo Ritkarovci tū. Prvin je tau ovak bilau. Bili so Veričani pa Ritkarovci. Vsakši je emo svojo ves. Dapa zdaj je uradno tau že samo ena ves. Vaugri nej pravijo Kétvölgy (Dve dolini). Z dve ves je edna gratala. Istino, ka

sta dve ves vküper, dapa etak je tū samo edna mala vasica gratala. Ves leži vrkar po brgaj, v dulaj samo malo iž stoji. Najvišiši brejg je Katarinin, šteri je 464 mejtrov visiki. S tauga brga, če je dober cajt, dalač prejk leko vidi v Austrijo. Potok, steri prejk po ves teče, sé vogrski Berek zové. Zemla je slaba, zvekšoga šaudar. Žito, ovas, pšenico pauvajo največkrat, zato ka vremen ne dopisti, ka bi drugo tū pauvali. Tū je malo bola (h)ladno, kak ejndrek v rusaga. Zato pa črešnja ali drugi sad furt časnej zrejli. Tau vremen je najbaukše bilau za krave držati. Od dosta daža je gausta trava rasla. Cejlak do tistogamau, dočas se je splačalo, je lüstvo krave držalo, dapa zdaj že samo tū pa tam najdemo kakšno. Par vsakšo rama je bila edna mlaka. S te mlake so napajali krave. Meli so edan atjou pa s tistim so vodau vōgrabili. Na najvišišoj mesti v Ritkarovci stoji tisti leseni zvaun, steroga so 1865. leta redli. Če stoj prejk vesi de, tisti par pauti več kak deset križov vidi. Nad tejni djestejo leseni pa kamneni tū. Šaulo so leta 1939. dobili, kama so veričanski pa ritkarovčanski mlajši odli. Pred tejn so mlajši z Verice v Števanovce, iz Ritkarovec pa na Gorenji Senik odli v šaulo. Zdaj je že mlajšov malo, tak ka pá v Števanovce odijo v šaulo. Do tejpgamau je Verica ranč tak bila kak Andovci. Od leta do leta je menja lüstva bilau v ves. Zdaj vejndrek se tau obarne, zato ka vse več starejši ramov so že dolatjüpili Peštardje. Etak se vejndjik malo bola vōzozida ves. Če de tau dobro ves...?«

V rubriki Nika za smej, stero je pripravljala Irena Barber, pa so leko bralci šтели tūdi o enom norci: »Vsakši krau ma pri sebi ednoga, šteri ma hejc dela, pa dostakrat pravico tū goči. Eden den je norc ednoga krala edno lišto začno pisati. Krau ga pita: »Sto so pa te na tvojoj lišti, ka go pišeš?« Norc pa etak pravi: »Vsi tisti, steri so od mene eške bole nauri.« Krau zdaj bola skrajek pogledne tau lišto pa vidi, ka njegov me nje tū ma gorspisano. Zdaj norca naprej vzema pa ga pita: »Kakšo delo je pa tau, ka si name tū za norca gorvzeo. Zakoj?« »Zatok,« pravi norc, »ka si, gospaud krau svojga ministra poslo ta po svejta, ta si ma dau cejle pejnaze, aj poküpuje našoma rosagi pükše pa štūke. Ge pa znam, ka on nigdar ne pride nazaj.« Zdaj pa krau etak pravi: »Pa če nazaj pride?« »Če nazaj pride,« pravi norc, »te njega tū na tau lišto napišem.«

Vküppobrala Silva Eöry

OD SLOVENIJE...

Občine prijavile za 2,7 milijarde evrov škode

Občine so prek aplikacije Ajda skupno več kot 23.500 obrazci prijavile za več kot 2,7 milijarde evrov škode zaradi avgustovskih poplav, so pojasnili na upravi za zaščito in reševanje. V znesek ni všteta škoda v gospodarstvu.

Kot so povedali na Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje, je največji delež skupne škode na vodotokih, in sicer več kot 1,3 milijarde evrov. Na drugih področjih izstopajo objekti; na skupno več kot 12.000 objektih je prijavljeno za približno 500 milijonov evrov škode. Zelo podobna je ocena škode na komunalni infrastrukturi. Škoda na državni infrastrukturi, ki so jo prijavile občine, pa je dosegla od 70 do 80 milijonov evrov, je za TV Slovenija dejal direktor uprave za zaščito in reševanje Leon Behin. Gledano po regijah po njegovih besedah približno milijarda evrov odpade na zahodnoštajersko regijo oziroma porečje Savinje, sledita koroška in ljubljanska regija. Skupni znesek škode v ljubljanski regiji je zelo primerljiv s Koroško, je dodal.

Vrednost škode, ki so jo prijavile občine, ne vključuje stroškov gospodarstva, intervencijskih stroškov in sanacijskih stroškov resorjev. Prav tako ne gre za končne podatke, saj bosta škodo na terenu pregledali še regijska in državna komisija. H končni oceni škode, ki jo bo obravnavala vlada, bodo dodali še vso škodo, ki jo popisujejo v preostalih resorjih, ki ne vnašajo podatkov v aplikacijo Ajda. Uprava za zaščito in reševanje bo v naslednjih dneh zbrane podatke posredovala regijskim komisijam v pregled in pripravo končne ocene. Celovita ocena škode je pomembna tudi za vložitev zaprosila za sredstva iz solidarnostnega sklada EU. Za pridobitev evropske pomoči mora Slovenija zaprositi v 12 dneh po poplavih.

Ljubezen nikoli ne ugasne

Letos so nas spet obiskali duševno prizadeti iz socialne ustanove vasi Ivánc. Kot sem pisala že lani, ta ustanova deluje od leta 1951 v pokrajini Órség. Ima 150 duševno prizadetih in 50 starejših oseb, ki dobijo polno oskrbo. V ustanovi delujejo

pralnica, kuhinja in pomožno gospodarstvo, ukvarjajo se z ekološkim kmetovanjem, pridelujejo zelenjavo, sadje, sadike. V obrtniški delavnici izdelujejo različne izdelke, ki jih obiskovalci in turisti lahko kupijo v trgovini Tulipánfa, na razstavi ali na razprodaji. Uslužbenci, ki delajo v ustanovi, redno organizirajo izlete, piknike, pogosto gredo skupaj s stanovalci v kino ali gledališče.

Vaščani v Slovenski vesi so čakali invalide z veliko navdušenostjo. Že v soboto so okrasili

so si ogledali baročno cerkev Marijinega vnebovzvetja, pred gledališčem so pili limonado. Medtem ko so odkrivali mesto, so vaščani kuhali zelenjavno juho, pogrnili mizo in segrevali palačinke posebej se zahvaljujemo gospema Evi Doncsecz



Kuharice in pomočniki so čakali goste s hrano, pripravljeno z veliko ljubeznijo.

in Tamásné Dániel, ki sta dovolili, da pri njiju napolnimo in pogrejemo palačinke. Popoldan je hitro minil. Stanovanci socialne ustanove so



Invalidi in spremljevalci pred stavbo monoštrskega gledališča

kulturni dom, postavili šotor in pekli skoraj 400 palačink. V nedeljo so ob 9. uri sprejeli stanovance socialne ustanove z zajtrkom in lepim nagovorom. Letos je prišlo v Slovensko ves približno 50 invalidov in 10 medicinskih sester. Po zajtrku so šli v Monošter, kjer

igrali namizni nogomet in namizni tenis, se pogovarjali z vaščani ter po razdelitvi tombole zapeli pesem Ljubezen nikoli ne ugasne, kar je seveda presunilo vse navzoče. Po lepem popoldnevu so šli domov z lepimi doživetji in spomini. Vsak je opravil očarljivo in po-

PRVIČ V PORABJU

Pot naju je z Goričkega, natančneje iz Kuzme, in Murske Sobote popeljala v Porabje, kjer sva se prvi ponedeljek v mesecu septembru srečali na Državni slovenski samoupravi na Gornjem Seniku. Predstavili sva se kot vzgojiteljici slovenskega knjižnega jezika – asistentki. Naj se v predstaviva še vam bralcem: sva Lara Tivold in Miša Aleša Pojbič.

Moja izobraževalna pot se je začela na Osnovni šoli Kuzma. Že kot osnovnošolka sem rada obiskovala vrtec in se spoznavala z delom vzgojiteljev. Tako sem vzljubila poučevanje in nasmejane obraze otrok, ki hrepenijo po novih znanju, raziskovanju, odkrivanju in razigranosti. Odločila sem se nadaljevati šolanje v



Skupaj se veseliva izzivov, ki nama jih bo prineslo delo z vašimi malčki v vrtcih. Meniva in upava, da lahko veliko prispevava vaši porabski skupnosti.

tej smeri. Opravila sem maturo in s tem končala šolanje na III. gimnaziji Maribor, smer predšolska vzgoja. Pot sem nadaljevala na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Maja 2022 sem diplomirala in tako postala diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok. Z opravljanjem praktičnih usposabljanj v srednješolskih in študijskih letih ter po uspešno opravljenem pripravništvu sem še bolj vzljubila delo z otroki. Svoje delo opravljam z velikim veseljem in veliko mero odgovornosti, strokovnosti, zanesljivosti in natančnosti. Zase menim, da sem prijazna, dobrosrčna, komunikativna in pripravljena na nove izzive. Naj dodam še verz, ki je vodilo na moji poti vzgajanja in poučevanja otrok "Poučevanje, ki pusti vtis, ni iz glave v glavo, ampak iz srca v srce." (Howard G. Hendricks).

Lara Tivold

Srednjo šolo sem končala na Gimnaziji Franca Miklošiča Ljutomer, smer Predšolska vzgoja, in trenutno študiram predšolsko vzgojo na Univerzi v Mariboru. Mnenja sem, da smo odrasli pomemben zgled in vodnik otrokom skozi življenje. Otroke spodbujamo, da ohranijo svoje zanimanje za raziskovanje in odkrivanje lastnosti našega življenja, če je to v naravi ali v družbi. Prav otroško raziskovanje in njihova domišljija sta razloga, ki sta me pripeljala do izbire tega poklica. Z otroki rada raziskujem, ustvarjam, jih učim in spodbujam ter vodim v nova doživetja.

Miša Aleša Pojbič

hvalno delo, zelo smo hvaležni vsem, ki so pekli palačinke, okrasili kulturni dom ... Zahvaljujemo se gospodu Ricsiju, ki je skrbel za glasbo, in tistim,

ki so prispevali za tombolo denar ali darila. Ti ljudje vedo, da ljubezen res nikoli ne ugasne.

Dóra Doszpot

Kristin Hannah, Felix, 2022

ŠTIRJE VETROVI

Pripoved se začne v Teksasu leta 1934, ko so bili milijoni ljudi brez dela, na Velikih ravninah pa je vladala dolgotrajna suša. Obdobju miru in blaginje po koncu prve svetovne vojne sledi nepri- zanesljivo obdobje krutih vremenskih razmer in revščine. Kmet- je se borijo za zemljo in preživetje, saj pridelki propadajo, voda usiha, peščene nevihte pa gro- zijo, da bodo po- kopale vse pod seboj. V enem najtemnejših eko- nomskih obdobjih zgodovine ZDA, imenovanem tudi obdobje peščene sklede oz. velike depresije, je veli- ka gospodarska kriza pokazala vse svoje grozljive razsežnosti.

Zgodba nam predstavi mla- do žensko Elsa, ki jo je življenje

postavilo pred prvo preizkušnjo že v mladosti. Rojena je bila v vzorni, premožni družini v Teksasu, vendar je bila po preboleli bolezni v otroštvu potisnjena ob stran, odrasčala je z občutkom manjvrednosti in prezrtosti, dokler se ji družina ni dokončno odpovedala.

Elsa pa je vendarle našla svoje mesto v moževi družini, kjer je s svojo marljivostjo in skrbjo za družino dokazala sebi in drugim, da je vredna spoštovanja in ljubezni.

V negotovih in težkih časih se je morala Elsa Martinelli, tako kot mnogi, odločiti, ali se bo borila za svojo zemljo, ki jo je imela rada, ali pa bo z družino odšla na zahod, v Kalifornijo, iskat bolj- še življenje. Poleg tega je ostala še sama z otrokoma, saj jo je mož, naveličan neizprosnega boja za golo preživetje v Teksasu, zapustil in se odpravil na lov za svojimi sanjami.

Življenje pa je imelo zanjo pripravljenih še veliko preizkušenj. Na poti v Kalifornijo se je pravzaprav začel pravi boj za preživet- je, kjer pa se je Elsa dokazala kot neustrašna in pogumna mati, kljub nemogočim razmeram.

Kmalu je spoznala, da se v Kaliforniji vendarle ne cedita med in mleko in da se bo morala spoprijeti s še hujšimi težavami, ki jih prinašajo pohlep veleposestnikov, težke delovne razmere in ksenofobija lokalnega prebivalstva.

Roman je pretresljiv portret ZDA in velikih ameriških sanj, pika- zan skozi oči neuklonljive ženske, katere pogum in požrtvoval- nost sta zaznamovala celotno generacijo.

Pripravila Jana Balažič,

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota



Vitaminske bombe

BEZEG

Bezeg (bodza) je gé ena najboljša znana in priljubljena rastli- na, zelišče. Lidge ga nūcajo in poznajo že stoletja. Nejmajo ga samo zatok radi, ka leko iz rauž in iz pauva (jagod) (bogyós terméséből) dosta vse redijo, na dosti mestaj gorponūcajo, liki najbole zatok, ka bezeg ma dosta pozitivni učinkov na našo tejlo. Bezeg ma dostavredne hranilne snovi, ma vitamine C, B, B6 in B12, minerale, kalcij, železo, kalij, cink in fosfor. Antioksi- danti, ki jih vsebuje bezeg, krepijo imunski sistem. Ima močan diuretčni (vízhajtó) učinek, tako zmanjšuje krvni pritisk. Trno dober gé prauti našeca, kašlja in bolezní guta. Preprečuje raka tó. Ma dosta vitamina A, ka je dobro gé za starejše oči, popravlja nam vid tó. Bezeg sprtoletje rano cveté, iz velki bejli rauž redi- mo sok, limonado, kūjamo čaj. Posišimo je, na zimo kak dobro



baude, doma za betežne leko kūjamo čaj. Mi, Porabci trnok radi gejmó kroflíne iz rauž. Gausto palačinkino testo naredimo, tam nut namočimo rauže pa je v vraučom olini spečemo. Pocukrano ali z marmelado je gejmó, mlajši je trnok radi majo. Fal gé in brž gotovo gé.

Nej samo rauže leko nūcamo, liki jagode tó. Augusta zrejlíjo, čr- no-vijolično barvo majo, gda so zreje. Jagode tó majo v sebi dosta vitaminov, antioksidantov, mineralov, dosta več, kak rauže. Sirauvo ne tanačívajo dosta gesti, leko dobimo drisko in vóme- čemo tó. Če je skūjamo, vročina povzroči izhlapevanje toksinov (elpárolognak a toxinok).

Naši starci so augustuša vsigdar brali jagode, iz nji so kūjali mar- melado pa sok. Slabo vino so pofarbali, od bezgovoga soka vino rdeče gratalo in baukuší žma melo. Inda so gvant tó farbali. Poka- raj, kreme so farbali, te eške nej so mogli v bauti barvila za živila kūpti, nej bilau eške tašo.

Zdaj so pa znauva odkrili, ka ma bezeg dosta pozitivni učinkov na tejlo, pobaukša zdravje, ka dela preventívno. Po njíjav ga sa- dijo, v formi drejva raste, ka ga tak ležej pauvajo in sad dojberejo. Iz jagod redijo vrastvo, marmelado, liker, vino in barvilo. Največ bezega ponūca žívilská industrija (élelmiszeripar).

Bezgov grm je biu v stari časaj bivališče híšnih bogov, zato so te grme radi sadili na paverski dvoriščaj, pri stranski stenaj glejva, da bi branili živino pred betegi. Poleg tega je bilau praktično tó, ka je bilau pri rauki najbole znano zelišče iz apoteke narave.

Margit Čuk

... DO MADŽARSKE

Zunanji minister rekordno leti
Madžarski zunanji minister Péter Szijjártó je izjemno aktiven, zato - bi lahko rekli - je rekorder v skup- ni dolžini poletov. Po podatkih spletnega portala 24.hu je lani letel 440 tisoč kilometrov, takrat je v de- setih mesecih »preletel« povprečno razdaljo med Zemljo in Luno, to je 384.400 kilometrov. Letos mu je to uspelo že do sredine septembra in bo verjetno do konca leta prestopil psihološko mejo 500 tisoč kilomet- rov. V letošnjem letu je poletel več kot 160-krat, v zraku je prebil več kot 550 ur, torej približno 23 dni. K temu, da je razdaljo Zemlja- Luna letos dosegel že na sredini septembra, so verjetno prispevali tudi njegovi daljši poleti, torej obi- ski v Srednji in Južni Ameriki ter na Daljnem vzhodu. Med drugim je obiskal Kubo, Ekvador, Mehiko, Kitajsko, Japonsko in Hongkong.

V državi manj vernih kot nevernih

Centralni statistični urad je prejšnji teden objavil nekatere podatke po- pisa prebivalcev, ki je potekal leta 2022. Po podatkih je med popisom žive- lo na Madžarskem nekaj več kot 9 milijonov 603 tisoč ljudi, kar je za 334 tisoč manj kot pred 11 leti. Zelo zanimivi so podatki o verski pripadnosti prebivalstva. Ker na vprašanje o verski pripadnosti ni bilo obvezno odgovoriti, je na to vprašanje odgovorilo le 60 odstot- kov prebivalcev. Pred 11 leti je to vprašanje zavrnilo le 21 odstotkov občanov, zdaj pa 40 odstotkov. 27 odstotkov tistih, ki so odgovorili, je izjavilo, da so ateisti, 73 odstot- kov jih pripada določeni veri. Na tiskovni konferenci so izpostavili, da je - če prištejemo tudi tiste, ki na vprašanje niso želeli odgovoriti - delež vernih nižji (manj kot 50 odstotkov) od deleža nevernih. Če se osredotočimo na večje verske skupnosti, je tudi pri njih znatno upadanje. Pred 11 leti je bilo v dr- žavi več kot 3 milijone 870 tisoč katoličanov, trenutno jih je 2 mili- jona 900 tisoč. Število vernikov re- formirane vere se je znižalo z 21 na 16 odstotkov, evangeličanske pa s 4 odstotkov na 3,1 odstotka.

www.porabje.hu

PO VESI SMO ODLI

Dostokrat se pravi, ka nejma nej petka pa nej svetka, tau je gnauksvejta najbola za pavre valalo. Depa gda je prišla djesen te so si malo leko počinili. Z oktobrom so se napunile klejti, vse, ka se je pripauvalo, je doma bilau. Na njivi je že dosta dela nej bilau, telko samo, ka se je pognojilo pa zoralo. Po tejm je lüstvo leko malo počivalo, pripovejdalo, po vesi odlo pa štibralo znautra v rami. Od tauga, ka so tašoga reda delali, de nam zdaj iz Sloven-



Tetica Iluška Bartakovič s friškimi pogačami.

ske vasi Iluška Bartakovič, po domanjom Bücoštji pripovejdala.

- Tetica Iluš, tau mena povejte, ka je delalo prvin lüstvo od novembra do februara doma, gda je snejg bijo, gda je vanej nej bilau dela?

»Na vesi se delo vsigdar najde, maro je trbelo polagati, goščice, kukrcs mo lüпали, lüščili. Sto je perdje emo, tam smo perdje čejsali, če pa nika dela nej bilau, te smo po vesi odli. Človek je prejk išo k sausada ali še dale, samo zato, ka so malo leko gunčali. Nika je nej trbelo dati ali poniditi pa ranč so nej čakali, samo telko, ka vsikši svojo tapravo, drügi ga je pa poslušo.«

- Kakšno perdje je tau bilau, odkec so tau perdje sprajli?

»Največkrat je kokošečo perdja tau bilau, zato ka gosi je nej dosta bilau. Gda so kokauš zabodnili, te so

perdje vöposkübli pa tau je tak bilau vsakšo paut. Gda se je telko nabralo, ka se je že splačalo s tejn delati, te so lüstvo vküppozvali pa so perdje čejsali.«

- Kakšno perdje je tau bilau, ka ste čejsali?

»Tau je bole takšo malo, rajo perdje bilau, velko nej, zato ka tisto bi pikalo v vanki-



Iluška pa njeni mauž velki red mata kauli rama.

ši. Tau malo perdje smo te prijali pa na dvaujom kraji smo dolasčejsali, na srejdi je samo tisto trdo ostalo.«

- Potejm se je tau perdje vözapralo?

»Nej, tau perdje je ništje nej vöprau. Dja sem gnauk gosi mejla, tisto perdje smo zaprali, depa kokošečo nej.

Vankiš ali dunjo smo nadenili pa te v zimi z njauv smo se odejvali. Trbelo je, zato ka te je v rami dosta bola mrzlo bilau, nej bilau telko drv kak zdaj, ka v cejлом rami dobro toplo mamu. Zdaj že dunje ne nücamo, s tisti smo dali naredti paplan.«

- Kelko perdje je trbelo v edno dunjo?

»Tak pet kil gvüšno, tau je nej bilau malo, tak vejš, ka perdje je kak léko.«

- Bilau je tašo pri vas tö, ka v iži ste v zimi nej nalagali?

»Bilau, večkrat, tašoga reda so prčnjau segreli pa v edno ronjo so go notazamotali, tau so te v postalo djali pa te tak smo se segrejali.«

- Vi ste dostakrat spali v tašoj posteli?

»Dostakrat smo se v posteli segrejali, zato ka v rami je tö nej bilau toplo, zazrankuma so malo nalagali v špajerti, sledkar pa že več nej.«

- Ka je bilau spodkar v straužnjaki?

»Ka smo ritonje redli, največkrat iz žita, s tistoga smo te straužnjak nadenili pa te na tejm smo spali. Tak en, dva dni je malo pikalo, depa sledkar si že dobro leko spau. Mi smo doma štiridje bili, mi smo v posteli po dva

spali, te nej bilau tak, ka vsikši emo svojo postelo. Tau je tašoga reda dobro bilau, če nas je mraz trauso, te smo se vtjüppotegnili pa včasim je baukše bilau.«



Tetica Iluš z možaum

- Te ste nagnauk mogli spat titi, zato ka ovak bi se prebüdili, če bi sestra tam ružila kaulak vas.

»Tau se je nikanej štelu, zato ka smo trüdni bili pa dobro smo spali, če smo se prebüdili, te smo tö tak nagnauk zaspali.«

- Prvin se je lüstvo bola v zimi, od januara do sprtolejtji, ženilo, ka mislite, zaka?

»Zato ka te nej bilau telko dela, bola čas bijo za tau, depa najbola vejn itak zato, ka te se je lüstvo na fašenek ženilo, te je taša šega bila. Pred tejm so nej mogli nej podaraj odti pa nej se ženiti zato, ka je post bijo pa te se je tau nej šikalo. Prvin so tau bola vse kaj držali, ka se leko dela, ka nej, ka se šika, ka nej. Tau je nin nej bilau dolanapisano, pa itak je vsikši vedo pa tak se je ponašo. Podaraj so vsigdar dva tjedna prvin odli kak bi se ženili, tak ka te smo že

vedli, gda baude zdavanje.«

- Tau se je tö nej šikalo, ka bi vözaprlti tiste, steri so podaraj odli, nej?

»Tau je tak bilau, kak koli malo si dau, depa s tejm si poštanje dau.«

- S tauga bi se leko edne knjige napisale, kakšne šege so bile, ka se je šikalo delati, ka nej, kakšno vrejmen baude, kak so naprej že znali, kakšni pauw baude, gda trbej orati, sejati, kositi pa še dosta, dosta vse kaj tašo. Tak ka pavri so dostavse znali pa

dostavse so znali naredti, popraviti proto taumi, ka večkrat so je caunali tak, ka nauri pavri.

»Pavri so se vse razmeli, skur vsikši paver je ezermešter bijo, nej samo na njivi pa v štali se je vörazmo, depa dosta vse so znali naredti tö, pleli so košare, drvenke, koš v kaulu, kaulu so popravljali. Tau je zato bilau, ka prvin je srmastvo bilau, pa tak so si pomagali, ka so si vse sami naredli.«

- Zdaj gda sem prišo, ranč ste počivali z možaum po obödi, tau je šega bila prvin tö, ali samo že te, gda je človek bola starejši grato?

»Prvin so ranč tak počivali, pa nej samo starejši, mladi tö. Gda se je podnek vsikši nadjo, te smo malo počivali, najbola pa tašoga reda, gda je fejst vrauču bilau. Gda je vročina taminaula, te smo šli vö na njivo ali s senaum delati.«

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Industrijska revolucija je so nej samo konzerve z ribami najprva Evropo, po tejm pa punili. Eške ribdji oli so delali, cejli svejt na vel-

ke spremenila. Gvüšno, ka skrak maurdja je nikak ovak nej bilau. Lidge so ribe pa drugo mesau tō po indašnje konzervejrali, na zraki so ga sišili, v sau so ga dejvali. Mi najbole okaje-no mesau poznamo. Revolucija, stera je industrijo naprej prinesla, je ovak gesti začnila konzervejrali. Iz toga rejč konzerva vōpride. Prvi je konzerve Napoleonova grande armee - velka armada - gor opejrala pa vō iz nji mesau gejla. Prve ribe so nut v konzerve začnili klasi v francuskom varaši Nantes, leta 1822 se je tau zgodilo.



Prva fabrika ribdji konzerv skrak Jadranskoga maurdja je leta 1855 v Izoli s svojim delom začnila. Po tejm so s takšnim konzervejranjom rib eške v drugi varašaj začnili. Najprva je mala fabrika na taum mesti stala, leta 1882 pa je ta bila napravljena, kak jo leko na fotografiji vidimo. Gor jo je dau postaviti Slovenec iz Beča, Werhanek je njegvo držinsko ménje bilau.



Tak so inda v ribiški čunaklinaj sardele v fabriko v Izoli vozili. Lepau se leko vidi, ka ribdja žetev je dobra bila pa dosta lidi jo je pozdravlat prišlo. Lidge so že stau pa stau lejt nazaj sardele radi na talejri meli. Za gesti srmakov je ta riba valala. S konzervami pa je v varaše prišla pa nej dugo trbelo, ka so jo za delikateso vōzglasili.

Ribe v maurdji, ribe v konzervi

Fabrika se je najprva Arigoni zvala, iz te pa je gnes trno poznana fabrika ribdji konzerv Delamaris vōzrasla. V njoj pa

cejlo leto loviti. Gda je bilau ribe dojazpovedano loviti, so gra, paradajs pa kakšo drugo mesau konzervejrali. Depa, prva najbole popularna riba je sardina ali sardela bila pa

ostanola tō.

Takše fabrike, kak je v Izoli bila, so življenje v krajini vcejlak vōminile. V njoj so zvekšoga ženske delale, skrak nji pa, za dosta menjše pejneze, so eške mlajši bili. S tem je ženska vō iz tradicije bila vtrgnjena, neje več samo doma delala. Možakarge so v tistom časi vedli prajti, ka svejt se je na glavau obrno. Depa, tau je industrijska revolucija po cejloj Evropi napravla pa po tejm v Merki tō. Mi pa dun eške v Izoli ostanimo. Kak dobro je té »biznis« z ribami šau, nam tau povej, ka malo za prvo fabriko ribdji konzerv, sta v Izoli eške dvej s svojim delom začnile. S tejm je v Izolo vse več lidi od znautra rosaga prišlo živet. Njive ribe v konzervaj so po cejloj Evropi poznane gratale. Kakoli je Izola že v moderen svejt tistoga časa »šinjek fte-gavala«, je v njoj eške itak dūj staroga časa živo. Tau gnes na vsikšon stopaji v starom gedri varaša leko srečamo. Kak bi tomi ovak leko prajli, nej jo je čas podvozo. Vnaugi rami bogati držin gizdavo zmejs med rami bole prausni lidi stoddjijo. Ena takši je palača Besenghi degli Ughi.

Vnaugi od té držin gnes v Slovenskoj Istri več ne živejo. Po drugoj bojni se je v njoj dosta nej najbole lejgoga zgodilo.

Optanti

Že smo nej gnauk napisali, ka v Istri avtohtoni Talani živejo. Cejla krajina je duga, duga lejta v talanskoj državi bila. Dosta več ji je indasvejta v Istri živelu, zvekšoga so se v varašaj držali. Po drugoj velkoj bojni se je vse tau na velke vōminilo. Dugo se je vse vkūper vleklo, kak de granica zmejs med socialistično Jugoslavijo pa Italijo šla. Kuman leta 1954 se je tau zgodilo. S tejn so vnaugi Talani v Sloveniji ostanoli. Dosta nji je v nauvoj državi živetu nej svoje sreče vidlo. Steri so škeli, so leko na Talansko odišli. Vsikšomi takšnomi so

optant prajli. Tau nikšna lagva rejč nej. Tau iz talanske rejči optare vōpride. Optare: zmejs med dvejma variantama odebrati. Tau je trbelo v kratkom časi napravati, do tistoga dneva oditi, kak je zgučano pa zapovejdano bilau. Vej se, ka iz Slovenije je 27 gezero Talanov

Fulvio Tomizza (1935-1999) piše. Tomizza bi po naše Tomica napisali. Njegva držina je tō optejrala, un je nazaj prišo, v svojoj vesi dadale živo pa piso. Od toga tō, ka nigdar se je nej za Talana pa nej Slovenca ali Hrvata čüto. Za sebe je vsigdar povedo, iz Istre sem, ge sem



Sardele v velki jataj v maurdji plavajo. V najvejšoj do gnes poznani jati je 5 milijard sardel bilau. Ovak pa riba na rejci prejk 20 cm zraste. Pravijo, ka najbaukša sardela je tista, ka se v mejseci maji zgrabi. Njeno mesau je v tom časi bole trdo gé.

na drugi kraj granice odišlo, zvün nji pa eške 3000 Sloven-cov optantov je bilau. S tejm se je krajina na velke vōminila. Vnauge palače po varašaj so prazne ostanole, tak se je s palačo držine Ughi tō zgodilo. Ta pripovejst o optantaj skur

Istran. (Kejp na 1. strani: Ta palača velke pa bogate držine Ughi je leta 1781 bila zozidana. Na njenom mesti je že več kak 300 lejt nazaj njiva prva palača stala. Depa, nauvi stil, barok, je naprej prišo, staro so cejlo v nauwo



Optanti so na svojo paut leko vzejli, ka je na kaula šlau. Zidine v vesnicaj, v varašaj so za njimi ostanole. Bogati so velke žlate na Talanskom meli, uni so nej tak lagvo obodili. Pavri so svoje življenje vcejlak na nauwo mogli začniti. Vnaugi so v fabriko za delo prijali, eni pa so zemlau daubili, na njoj so delali.

deset lejt po drugoj velkoj bojni za velko tragedijo vala. Vnauga življenja so se vkūpersünola, držine za vsigdar raznok odišle. Od toga trno poznani pa poštvani pisatel

maudo nut oblekli. Je pa držina eške v tistom časi v Izoli živelu, gda so prve sardine v konzervaj med lidi »priplavale«.)

Miki Roš

TAM GOR NA VISKOM KAMLI ...

Letos juliuša sem pauzvo svojoga padaša v Porabje, ka bi ma malo pokazo naše slovenske vesnice. Nej sem sto vönjati razgledni törem na Verici tö nej, zatok sva na tau leseno strukturo ranč tak splezdila. Gda



Grad Riegersburg je svojo gnešnjo formo daubo na srejudi 17. stoletja. Má blüzi tri kilomejtere sten, sedem dveri, dva djarka in 108 iž.

sva se čüdivala kauliškim mékim bregam pa šurkoj vogrskoj ravéni, sem med kejpmi na grajki töрма na pamet vzeu eden grad, šteroga sem do tistoga mau eške nikdar nej vüdo.

Volau sva dobila in za en par dni sva se že pelala prauti *Riegersburgi* na avstrijskom Štajerskom. Tau je grad na 482 mejterov visikom vulkanskom kamli, na mesti šteroga je že leta 1122 stala zidina in ga je v cejlj zgodovini nikdar niške nej mogo nutvzeti.

Té Riegersburg – ime je daubo prej od svojoga prvoga gospodarja Rudigera – je samo štirideset minutov pelanja od našoga Varaša, zdigava se na srejudi ravéni deset minutov od Feldbacha.

Gda pridemo do nogé njegovoga brega, se leko odlaučimo za dvej opciji: bole športni leko v dvajsti-trestni minutaj pejški splezdijo do grada na vreji, če pa štoj žmetnej odi, leko vöponüca glažojnatni lift ranč tak.

Müva s padašom sva se odlaučila za tršo paut. Stapa sva prejk sedem kamenni dveri, zmejs pa se nama

je pogled vsikdar bole opéro na kauliško lejpo štajersko krajino. Vseposedik pauleg poti je raslo grauzdje, štero je vrnau te zrejlilo in čakalo na gesensko bratvo. Furt bliže pa bliže sva prišla gradi, ki má kauli sebé skor

tri kilomejtere dugo, kusto stenau. Zidina je gnešnjo formo dobila na srejudi 17. stoletja, gda je njena gospodarica bila baronesa Katharina Elisabeth von Wechsler (ali kak so go po možej zvali »Gallerin«).



Katharina Paldauff je prej bila čalarica, v svojoj kamri je premišlavalala, kak aj pošle točo na pauv veškoga lüstva.

Riegersburg pa je bole poznani po ednoj drugoj Katharini. Ta se je pisala Paldauff in bila žena hausmajstra – erična pa je gratala kak »čalarica rauž«. Na smrt so jo v 17. stoletji osaudila zavolo toga, ka je prej s čalarijov napravila točo pa slano. Cejli pauv lüstva je na nikoj prišo, na gračénki Katharine pa so prej eške

vzimi trnjove rauže cvele. Štorijo té comprnice – in eške vnaugi drügi – leko zvejmo na razstavi znautra v gradi, štera v 13 sobaj dosta vsega tapovej o nedužno obtauženi ženskaj in njinom trplenji. Katharina Paldauff je bila na deželnoj biroviiji v Feldbachi v lejtaj med 1673 in 1675 osaudjena vküper z drugimi 95 ženskami, moškami in mlajšami, šteri so prej spremenili vrejmen in tak škaudili pavrom. Zvün toga so je obtaužili, ka so podpisali kontraktuš z vragom, držali čalejrska srečanja, lejtali po lufti in osramotili sveto hoštijo. Med hüdodelnike je prišo »vrajži plebanoš iz Hatzendorfa« Gregor Agricola tö, šteroga je vidla s čalaricami kauli križa plesati edna ženska z vesi, gda je v lesej gobe iskala.

Vörjemo ali nej: tistoga ipa so lidgé radi gledali, kak so mantrali in vmardjali čalarice. Nej so vsakšo pri živom tejlj žežgali, dosta od

nji so prva zadavili, jim glavau dojskli ali pa obejsili. Vnaugi obtauženi so med mantranjom pripoznali svoje »greje«, ka je bilau najvejšo svedočenje njine krivde. Mantranje grejšnikov je dozapovödala eške samo cesarica Marija Terezija, smrten štraf pa njegov sin Jožef II. na konci 18. stoletja.

Vse tau leko zvejmo na gradi Riegersburg, če malo preštemo napise na leta 2017 obnovlenoj razstavi »Čalarice in čalejri« (na papéraj so vödjana pisanja v slovenskoj in vogrskoj rejči tö). Grad má v svoji 30 sobaj eške dvej drugivi razstavi. Na ednoj leko na priliko vidimo, kak so té veuke iže vögledale v 17. stoletji, gda so v krajini Törki robili. (V bitji pri našom Varaši leta 1664 je spadno drügi mauž



Grad se zdigava na vzhodnom tali avstrijske Štajerske. Kak više pridemo, se nam srejudi grauzdja vsikdar bole opéra lejpi pogled na krajino.

gospodarice Katharine tö). Tistoga ipa je po vesnicaj pod gradom slüžilo 1.500 srmački pavrov, šteri pa so leko zbežžali v zidino na bregej, gda je neprijatelj preveč pritisko. V ednoj sobi je vöpostavljeni mali maket, s pomočjauv šteroga leko od vrkaj vidimo cejli kompleks.

Na tretjoj razstavi nutpokažejo indašnje sodačke škéri od srejudnjoga vöka do gnešnjoga časa. Nika posabnoga v tom muzeji je, ka leko ništerne žmetne pükše iz 16. stoletja v roké vzememo pa vösprobamo strejlati ž njimi tö. Leko zvejmo, ka so inda svejta krugle s prejdnjoga tala v pükšino cejv dejvali, leko pa zdignemo edno srajco ž železni lancov ranč tak, ka bi čütili, ka so mogli vitezi v stari cajtaj na sebi nositi.

Od leta 1822 je gospodar grada držina Liechtenstein,

njina slejdnja generacija s vsefelé programi čaka najgir turiste v svojo zidino. Vleti leko tam vidimo, kak svojo mauč med sebov sprobavajo vitezi, nej daleč od tistec pa nam nutpokažejo, kak divdji djagerski ftiči med djajanjom s 300 kilomejterov na vöro letijo. Ništerni batrivni turisti leko do grada splezdijo gor po kamenoj stenej tö, razložek je 170 mejterov. Lübiteli gastronomije leko

koštavajo vino iz grauzdja gradski goric, nej daleč pa deluje manufaktura čokolade ranč tak. Če bi pa tau nej dojšlo, kauli grada rédijo palinko in fajni eci, depa šampanjec tö. Svojo kulinarično paut leko končamo z degustacijov domanjoga sira in šunke.


V naši novinaj smo ranč nej mogli dojspisati vse, ka pautnikom ponüja grad Riegersburg. Če ste najgir gratali, brž vöponücajte eške slejdnje sunčne žarke v geseni, vej je pa grad od začetka novembra do konca marcüša zaprejtji. Vej pa, če rejsan se je Törkom tau nej posrečilo, vi donk leko nutvzemete tau zidino. (Kejp na 1. strani: Pejška paut od spaudnje vesi do grada trpi 20-30 minutov. Pri dveraj se leko malo zdenemo.)

-dm-

Foto Attila Szigeti

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

		AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	RIBIŠKA VRVICA IZ UMETNE SNOVI	KDOR SLABO GOVORI O KOM	NEUREJENA, STRNJENA VEČJA SKUPINA	MESTO V JUŽNI SRBIJI	GLASBENIK PLEŠTENJAK	PEVKA HORVAT	ROCK GLASBENIK, ROCKER
				10			13		
									5
								7	
POMOČ: ANNE KRUŠNIK OŠIM LEDNIKAČ	RUSKI PISEC (LEV, VOJNA IN MIR)	NARAVNA Z OZNAKO ČINA NA UNIFORMI	VITNA RASTLINA	TRESK	NOGOMET. MENEĐER (TVICA) IGRALKA HATHAWAY		PEVKA PUŠKAR	KAREL ERBEN PRISTAS GHOSTIČIEMA	
TEPTALEC				4			6		
PRIPRAVA ZA IMOBILIZACIJO TELESNIH DELOV							ISAAC NEWTON SNOV ZA PREVLEKO POSODE	NARISAN OŠNUTEK	KOČA V PLANICI
ITALIJAN. FILMSKA IGRALKA (SOPHIA)					IZOBRAŽEVOST				
SIMON LEBON		GL. MESTO J. KOREJE I. PROGRAM RADIJA SLOVENIJA		1					
TROPSKO DREVO, TIK					OPREMA NEVESTE		12	MOTO KROŠIST CAUSER NATASA ABRAM	
					4. IN 16. ČRNA				
DROBEH, MAJHEN OTROK						DROG, KI VEŽE BAT Z ROČICO			
VELIKI MORŠKI RAK						REDNI VOZAČ Z VLAKOM	2		9

Končna rešitev:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 6 10 11 7 4 3 12 13 3 2



V četrtek 12. oktobra zrankoma v 6:45 si leko na televizijskem programu Duna TV poglednete nauvo oddajo Slovenski utrinkov. Če zamidite, bau oddaja na programi znauvič gnaki den zadvečerka v 13:25 na kanali Duna World.

Magazin leko kisnej vidite na internetnom atrejsi: <https://mediaklikk.hu/musor/slovenski-utrinki/>
Nutzakapčite tevene, mi vas čakamo!

TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan: <https://tvspored.delo.si/>

SUDOKU

		8		1	2			
	2			7			9	
9							2	1
		3		8	1	4		
			4		6			
		2	7	3			5	
1	5							4
		6		4			9	
			6	5		3		

UGANKA

Samo dve šolski torbi sta si povsem enaki. Kateri dve?



DRUŽINSKI ŠPORTNI DAN

23. septembra je Slovenska narodnostna samouprava Števanovci organizirala družinski športni dan. Žal smo se morali zaradi slabega vremena stisniti v telovadnico osnovne šole in spremeniti program, ki se je začel ob 10. uri z namiznim tenisom. 10 skupin se je pri-

loge, na primer zbirati seme-na, se igrati s križci in krožci, spravljati namizne žogice v kozarčke, voditi žogico s palico, poviti sotekmovalca s stranišnim papirjem in podobno. Poskrbeli smo tudi za hrano in pijačo. Vsi so zelo uživali. Z igrano smo želeli predvsem,

z bleščicami. Celodnevna programa, ki se je končal ob 20. uri, se je udeležilo približno 80 vaščanov. Organizatorji so poskrbeli tudi za hrano in pijačo.

Hvala vsem, ki so bili z nami na ta deževni dan. Hvala tudi za organizacijo vsem članom



Udeleženci športnega dneva so se morali izkazati v raznih spretnostnih igrah.

javilo. Od 14. ure so potekale spretnostne tekme. Mlajši in starejši so igrali v 6 skupinah, ki so si izbrale smešna imena. Reševati so morali različne na-

da se skupine počutijo dobro. Res so se jim z veseljem pridružili. Možno je bilo igrati tudi dart, najmlajšim smo ponujali barvanje obraza in tetoviranje

samouprave, ki so se potrudili, da so se vsi dobro počutili.

Agica Holecz,
predsednica SNS

Proslavili so obletnico svetlobnega križa

Ob dvanajsti obletnici postavitve svetlobnega križa v Sakalovcih se je v soboto, 23. septembra,

Balázs Vigh, novi kaplan monoštrške župnije, ki je v pridigi izpostavil, da vsi nosimo svoj križ, vendar moramo tudi v težkih razmerah vztrajati in se zahvaliti Bogu. Tudi v trpljenju in bolečini, ljubezni in sreči, saj ljubezen lahko premaga bolečino. Sveto mašno liturgijo sta zapela združena cerkvena zbor iz Števanovcev in z Gornjega Senika pod vodstvom kantorja Gaborja Sebestyena.

Po koncu svete maše je imel ansambel Kisparti zenekar kratek koncert, nato pa se je županja vasi Valerija Rogán zahvalila vsem, ki so pomagali pri organizaciji.

Lilla Bugan



zbralo veliko vernikov ne samo iz vasi, ampak tudi iz sosednjih naselij. Sveto mašo je daroval

Pod Srebrnim brejgom ...

... se že dolgo vej, ka slovenske gore za trno lejpe valajo. Lidge radi na nji ojdijo, takša rekreacija je vsikšo leto bole popularna. Vse več lidi iz drugi rosagov tō po goraj ojdi. Depa, vsikšo leto se takše godi, ka bi se nej smelo zgoditi. Tau leto se je že telko nesreč zgodilo, kak ji je v goraj eške nigdar nej bilau. Tau leto je že 10 lūdi soja življenja v slovenski goraj zgibilo. Leko povejmo, ka gorski reševalci cejli čas delajo. Do konca mejseca augusta 571-krat so na intervenciji bili. Največ nesreč se na pauti zgodi. Tam se vej človeki spoškaliti pa po tejm globko dojspadne. Gorski reševalci cejli čas lidam gučijo, aj v gore idejo kak trbej iti: dobro oblečeni pa obūti, zavole vode pa gestija s seuv naj majo pa tak tadale. Depa, ranč tau je tisto, zakoga volo največ lidi premine ali pa je rešavati morajo. Kak bi glūpomi pripovejdo, se tau leko povej tō. Tak se prejk



Helikopter z gorskimi reševalci vsikši den mora v akcijo iti. Zmejs se zgodi, ka do 10-krat ide koga takšnoga rešavat, steri je spadno, zablauo ali pa zavolo zmantranosti nej dale mogo. Žalostne numere so tau. V zadnji 10. lejtaj je v slovenski goraj 175 lūdi preminaulo.

cejloga leta v novinaj takše leko taprešte: »Spoškalilo se njoj je v smrt, Planinec spadno na glavau, Še ena smrtna nesreča v goraj, Za vsigdar je v goraj ostano pa tak naprej pa tak tadale. Slejgen takšen »nauri« den je 13. september biu, gorski reševalci s helikopterom so 7-krat mogli lidi rešavati. Na srečo so samo spotrejte noge, roke pa zmantranost bile krive.

Gora nej naura, nauri je tisti, steri na njau ide. Depa, kak vōgleda, se té trend tak brž doj ne stavi. Pa se ranč ne vej, kelko lidi na leto v Sloveniji na gore odide. Tak se je zdaj začnilo šteti, ka de se vedlo, od kakše numere sploj pripovejdamo. Do zdaj se je gučalo, brodimo, ka telko pa telko lūdi je na Triglavu bilau. Od toga leta tadale de se skur točno vedlo, na steri brejg, na stero goro je kelko lūdi prišlo. Ja, naš svejt evidence pa statistike nebesko rad ma.

Zvekšoga se tak začne: Statistično gledano ... ali pa Statistika nam pripovejda ... čūje se takše tō, Po statistični informacijaj aj bi se ... Pravijo, ka statistika najvejkše lažanje gé. Depa, mi v vaši pa naši novinaj Porabje ne lažemo, zatoga volo nišne statistike naprej ne prinesemo. Povejmo samo tau, ka na deset Slovincov v Sloveniji eden Janez pride. Tau statistično gledano 10 % znamenūje.

Naš Srebrni brejg si z nikšno statistiko glavau ne tere. Njemi tau ranč nej trbej, za vsikšoga vej, steri gor na njega pride pa ta zdjučfe.

Miki Roš

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovincov na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TOPnet d.o.o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobotica; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovincov na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB